

ARIADNE OTSINGUTE TUNDLIKUST DRAAMAST APRILLINALJADENI

HEILI MEIBAUM

Claudio Monteverdi (1567–1643) / *Andrew Lawrence-Kingi* ooper „*Ariadnet otsides*” („*Arianna à la recherche*” (1608/2017). Libreto: *Ottavio Rinuccini* (1562–1621). Monteverdi ooperi „*Ariadne*” rekonstruktsioon: *Andrew Lawrence-King*. Kunstiline juht ja dirigent: *Andrew Lawrence-King*. Koormeister: *Lodewijk van der Ree*. Osades: *Ariadne* – *Yena Choi*, *Apollo* – *Toomas Tohert*, *Veenus* – *Laura Štoma*, *Amor* – *Maria Valdmaa*, *Theseus* – *Danila Frantou*, *Nõunik* – *Henry Tiisma*, *Sõdur 1* – *Raul Mikson*, *Sõdur 2* – *Sander Sokk*, *Kalur* – *Geir Luht*, *Sõnumitooja* – *Rainer Vilu*, *Kalurinaine* – *Anna Dõtõna*, *Dorilla* – *Mariliis Tiiter*, *Jupiter* – *Kristjan-Jaanek Mölder*, *Heerold 1* – *Miguel de Silva*, *Heerold 2* – *Lodewijk van der Ree*, *Bacchus* – *Toomas Tohert*. Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja *Floridante barokkorkester*. Produkt-sioon: Eesti Filharmoonia Kammerkoor ja ansambel *Floridante*. Rekonstrueeritud ooperi maailmaesietendus toimus Moskvas *Natalja Satsi Instituudi* juures tegutsevas *Varajase Ooperi- ja Tantsuakadeemia Ope-ra Omnia* laval 28.–29. IX 2017. Lavastus-elementidega (esma-) kontsertettekanded Eestis toimusid 16. III 2023 Pärnu Kontserdimajas ja 18. III 2023 Estonia kontserdisaalis.¹

Märtsi keskel oli eesti publikul võimalus nautida üsna haruldast ooperiela-must: Pärnu kontserdimajas ja Esto-nia kontserdisaalis kanti ette *Andrew*

Lawrence-Kingi poolt uurimuste põh-jal stiilitundlikult rekonstrueeritud *Claudio Monteverdi* ooper „*Ariad-ne*” *Ottavio Rinuccini* libretole. Põne-va väljakutse ajal astus *Andrew Law-rence-King* stiilselt Monteverdi „kinga-desse”, loomaks muusikat tema oope-rile „*Ariadne*”, mille originaalist on tervikuna säilinud vaid üks number, dramaatiline „*Lamento d’Arianna*” („*Ariadne kaebelaul*”) ja mõnede dia-logifragmentide käsikirjalised koo-piad. Niisiis ei tulnud üksnes rekonst-rueerida mõningaid auklikke kohti, vaid nii-öelda õmmelda nõöbi külge terve pintsak. Tulemust kirjeldab rät-sepmeister ise järgnevalt: „„*Arianna à la recherche*” avab esimest korda kuu-lajale müstilise ukse taga asuva maail-ma täies värviilus ja ajaloolises ooper-likus kontekstis. (---) Monteverdi loo-mestiili ja -võtteid pieteeditundlikult kasutades olen säilinud tekstidele kir-jutanud uue muusika, mida täiendab ajastuteadlik ettekandeviis.”²

Suure ajavahega 1608/2017 val-minud meistriteosest sai käesoleva aasta varakevadel publiku ja esita-jate rõõmuks lavastuselementidega kontsertettekanne. Ühtlasi realiseerus Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja ansambli *Floridante* pikemat aega ka-vandatud koostöö, mille tulemus oli igati suurejooneline.

Koori kõlavärvid olid peenelt vali-tud ja viimistletud, koostöö orkestriga meeldivalti läbi tunnetatud, detailide-

Andrew Lawrence-King ooperi „Ariadnet otsides” („Arianna à la recherche”) proovis Tallinnas märtsis 2023.

ni lihvitud ja nõtkke. Särava esitusega hiilgasid koorilauljatest solisti rolli asunud Yena Choi (Ariadne) ja Maria Valdmaa (Amor) ning veenva kergusiga jumalate rolle vahetav Toomas Toher (Apollo, Bacchus), omanäoliselt virtuoosne ja kõitev oli ka Danila Frantou (Theseus). Solistina said üles astuda ka mitmed teised koorilauljad: Henry Tiisma, Raul Mikson, Sander Sokk, Geir Luht, Rainer Vilu, Anna Dõtõna, Mariliis Tiiter, Kristjan-Jaanek Mölder, Miguel de Silva, Maarja Helstein ja Lodewijk van der Ree. Ettekan- de üldmuljet häiris mõnevõrra solisti- de ebaühtlane tase. Nii jäi kahjuks Vee- nuse roll teiste, silmatorkavalt tugeva vokaali ja jõuliste karakteritega rollide kõrval pisut kahvatuks ja üheplaani- liseks. Kõrvaltegelaste esitajatest val- mistas meeldiva üllatuse Kalurinaise partiid laulnud Anna Dõtõna.

Ootuspäraselt uhketele ja mõjuva- tele kooriosadele sekundeerisid mee- leolukad orkestriritornellid, kus hiilgas väikese mängijate hulga, kuid põneva instrumentariumi valikuga Floridan- te barokkorkester, kes reageeris an- samblina nõtkelt ja kiiresti nii solistide- le kui koorile. Väga nauditav oli keel- pillide, eriti viiulite virtuoosne, nüan- sirikas ja hoogne, samas kerge ja loo- mulik musitseerimine (kontsertmeister Anthony Marini USA/Soome). Puhk- pillitiiba kimbutas põnevamate tämb- rikoosluste puhul mõningane hääles- tusemure, ent *tutti* osad särasid võidu- kalt ja võimsalt. Omaette väärtus oli Anna-Liisa Elleri mitmekülgusel, sh ka visuaalselt põneval esitusel: ta kehas- tus trummilööjast-vägilasest hetkega *arpanetta*'t sõrmitsevaks õrnaks kand- lepiigaks ja vastupidi, samas ei jäänud kõlapilt visuaalsele pildile sugugi alla.

Yena Choi Ariadna.

Kogu esitust hoidis koos muusikajuht maestro Andrew Lawrence-King.

Ooperi efektne algus (võimas suggestiivne trummi-*ostinato* orkestri taustal) andis loole tugeva dramaatilise laengu. Ja kuigi ettekande esimese osa lõpupoole jäi üldine emotsionaalne temperatuur ehk pisut leigeks, siis pärast vaheaega taastus sisu, vormi ja esituse veenev ühtsus, mis viis kuula-ja läbi sügava kurbuse ja kulmineerus lõpupidustuste aegu suurejoonelise kõlajõu ja aina lisanduvate lavastuslike efektidega.

Helilooja ja muusikajuht „žongleeris” efektselt erinevate pillide vahel. Siit lisandus vahelduvaid kõlavärve ja kohati üsna üllatavaid lahendusi. Kompaktsuse ja sujuvuse huvides võinuks ehk aeglastele osadele üleminekus olla vähem visuaalset rabelemist, ent meisterlik oli see kõik kahtlemata. Tänu erinevatele harmooniapillidele: Saale Fischer (orel), Andrew Law-

rence-King (klavessiin, harf ja *regal*) ja Villu Vihermäe (*violone*) võlus *continuo*-rühma mitmekesine mäng, mis võimaldas lisada erinevate aariate saatel maksimaalselt sobivaid kõlavärvi-de kombinatsioone.

Et tõsise teema juures saab ka nalja teha, tõestasid humoorikad lavastusdetailid, alates Minotaurusega võitlemise tragikoomilisest algusstseenist kuni „butafoorsete” sarvesignaalideni ettekande lõpuosas. Kõneka allteksti lisasid draamale n-ö tõsiste tegelaste pigem staatiline olek ja sündmustele kaasa aitajate liikuvamad rollilahendused. Nauditavalt veenva musitseerimise ja näitemängulisuse komplektiga hülgas Maria Valdma. Mis tahes ilmakaarest „peale lennates” ja lavastuslikke trikke tehes oli tema esitatud Amor alati särtsakas, kindel ja virtuoosne. Näitlemise poolelt balansseeris roll isegi veidi ülemängimise piiril, ent samas õigustas seda rõhutatud *ca-*

sual kostüümivalik, party-viled, litrid jms lavastuslik kraam. Amor eristus teistest tegelastest igal võimalikul viisil. Mulle mõjus see pisut liialdatuna, aga kuuldavasti kõnetas kontserti väisanud nooremat põlvkonda kõige rohkem just mänguline pool. Küllap on iga asi millekski hea.

Omal ajal Mantova õukonnas toimunud pulmapeol esietendunud Monteverdi ooper „Ariadne” olevat helilooja enda hinnangul olnud tema õnnestunuim lavateos. Fantaseerisin endamisi, kuidas oleks Estonia kontserdisaalis ettekantu vastu võtnud Monteverdi-aeagne publik; kas see oleks arugi saanud, et midagi on pildil valesti ja et tegelikult on kõlav muusika pandud kirja hoopis sajandeid hil-

jem? Või mida oleks maestro Monteverdi ise arvanud oma teose tänapäevasest (põhjamaisest) versioonist?

„Ariadne” otsimine (taas)elustas kadunud maailma võlu ja pakkus ainekud edasimõtlemiseks õige mitmel tasandil. Küllap saatsid kuulamist mitmesugused mõtterännakud. Kui mingist väärt asjast on säilinud vaid jupike, siis kuidas seda rekonstrueerida? Kas seda on üldse vaja? Miks? Viimane küsimus olevat esitatud ka materjale kogunud ja uurimistööd teinud heliloojale Andrew Lawrence-Kingile. Kohati tekkis see küsimus minulgi. Head barokkmuusikat on ju niigi lademes. Milleks nii palju vaeva näha ühe „kadunukesega”? Aga põnev ja aukartustäratav oli tulemus igal juhul. Väga usutav ka.

Maria Valdmaa (Amor) ja Eesti Filharmoonia Kammerkoor ooperi „Ariadnet otsimas” proovis märtsis 2023.

Anneli Ivaste fotod

Ariadne kehastus mu mõtisklustes kohati Tõe ja Väärtuslikkuse võrdkujuks: Ariadne kui mahajäetud Tõde..., kes kaotab, kes viib võõrale maale, kes ei hooli, kes vaatleb ja jälgib eemalt, kes arvab, et tuleb appi, ent päriselt ei suuda aidata. Aga Ariadne kui väarikuse ja au kehastus jääb iseendaks, saatuse keerdkäikudest ja ümbritsevatest oludest hoolimata. Tänapäeval annab selliseid ideaale otsida.

Veel kord minu sügav kummardus ja aplaus peategelast kehastanud Yena Choi meisterlikule esitusele. Paremat olnuks võimatu ettegi kujutada: väliselt stoiline rahu, ent ülimalt nüansirohke ja peen tunnete skaala, tehniline võimekus ja kaunis tämber, hingematvalt mõjuvad *piano*'d kuulsas kaabelaulus. Seda ei ole võimalik kirjeldada, seda peab ise kuulma ja kogema.

Igatahes on erakordne ja tähelepanuväärne, et „Ariadne” on leitud ja nüüd ka Eestis ette kantud, pealekautba veel ajastu pillidel. Selle ja mitmete teiste vanamuusika-alaste imejuhtumite põhjuseks on suuresti asjaolu, et Tallinnas resideerib üks meie aja silmapaistvamaid varajase muusika asjatundjaid ja suurkujusid Andrew Lawrence-King, kellega koos tahetakse meeleldi mängida. Siinsetel barokisõpradel on vedanud. Seda nii publiku kui muusikute endi tegevusvõimaluste vaatenurgast. Pikk ja väarikas barokkmuusika mängimise traditsioon on saanud juurde palju uut särtsu ja pinget.

Kontsert „Baroque Fools” („Barokk-naljad”): „Folia’d ja fantaasiad Vannast ja Uuest maailmast”. Esitajad: Marta Paklar (sopran), Anna Dõtõna

Kontsert „Baroque Fools” 1. aprillil 2023 Mustpeade majas. Tallinna Barokkorkester: ees keskel orkestri kunstiline juht ja dirigent Andrew Lawrence-King, vasakult 2. orkestri kontsertmeister Meelis Orgse.

Solistid Marta Paklar (sopran), Anna Dõtõna (metsosopran) ja Tõnis Kaumann (bariton) ja Tallinna Barokkorkester.

(metsosopran), **Tõnis Kaumann** (bariton) ja **Tallinna Barokkorkester**, kunstiline juht ja dirigent **Andrew Lawrence-King** (barokkharf), kaastegev tantsusolist **Virve Kurbel**. Mustpeade maja valges saalis 1. IV 2023.

1. aprillil esines Andrew Lawrence-King kapellmeistrina Tallinna Barokkorkestri ees. Mustpeade majas tähistati naljapäeva humoorika kontserdiga „Barokknaljad“, kõlas muusika Hispaaniast, Itaaliast, Prantsusmaalt ja Portugalist. Kavas põimusid ja ristusid eri heliloojate *folia*’d ja fantaasiad, kohati vastandudes ja kohati üksteist täiendades, sekka väikseid humoorikaid hüppeid, jagamaks motiivitükkide pillirühmade või üksikute instrumentide vahel.

Rikkalik pillide valik võimaldas vastandumist ja mitmeid kõlavärvi üllatusi. Eriti paistsid üldpildi taustal silma flöödisoolod (Reet Sukk) ja kindla kergusega virtuoositsev *viola da gamba* (Peeter Klaas). Põgusalt kasutatud *krumhorn*’idel oli probleeme häälestusega, nii omavahel kui orkestriga üldiselt, aga ehk oligi see huumorina mõeldud.

Kontserdi üldmulje oli väikestele viperustele vaatamata särav ja lennukas. Kava oli valitud oivaliselt eri heliloojate samal teemal kirjutatud teoste lõike kasutades. Kuulajate ette toodi värvikas bukett erinevaid *folia*’id ja *passamezzo*’sid. Nii kõlasid lõpuloos „Concerto Grosso: La Follia“ osakesed Corelli, Marais’, D’Angelbert’i ja Vivaldi muusikast, mille oli naljadega

Reinut Tepp (klavessiin) ja Tallinna Barokkorkestri keelpillirühma mängijad.

Rene Jakobsoni fotod

pikitud „lapitekiks” kokku liitnud ei keegi muu kui maestro Andrew Lawrence-King, kes ise harfil musitseerides orkestrile aeg-ajalt vajalikku hoogu lisas. Solistid Marta Paklar, Anna Dõtona ja Tõnis Kaumann pakkusid instrumentaalmuusikale head vaheldust. Eriti üllatasid säravad naissolistid loos „Nao tragais borzeguis pretos” („Ära kanna musti saapaid”). Muusikale lisandunud tantsusammude ja saabaste efekt pakkus esimeste ridade publikule omajagu lisaelevust, kardetavasti tagumistesse ridadesse see ei kandunud. Rahvast oli palju ja kõike paratamatult ei näe. Sama mure oli üllatuskülalise-na saabunud Virve Kurbeli tantsuga (Claudio Monteverdi *balletto* „De la Bellezza”). Kaunis ja stiilne vaheldus, aga tantsu lisamine kavasse oleks nõudnud veidi teistsugust ruumilahendust. Mõnigi külastaja kurtis hiljem, et nägi vaid tantsija kübarat.

Päris viimane lõpulugu ehk n-ö planeeritud lisapala, taas kord *folia* „Time flies” („The Play of Music & Time”) Andrew Lawrence-Kingi sulest, omamoodi kollaaž Manni, Dante, Capoce ja Strozzi järgi, oli suurepärase, tõeliselt hõrk maiuspala, mis juba isenesest oleks olnud väärt, et kontserdile tulla. Heliloojal-barokispetsialistil on, mida jagada. Ja on tore, et ta jagab. Barokkmuusika on kahtlemata väärt, et seda mängida.

Viide:

¹ Vt lähemalt: Andrew Lawrence-King. Text, rhythm, action! (historically informed performance) & the flow.zone. — <https://andrewlawrenceking.com/2018/05/25/arianna-la-recherche/>

² Andrew Lawrence-King. Tsitaat kavalehelt.